

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังไว้ โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา การที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยศักยภาพของคนในชาติ ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็กเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญที่จะเจริญเติบโตเป็นทรัพยากรด้านกำลังและสมองของชาติในอนาคต การพัฒนาสุขภาพของเด็กในวัยเรียนและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาด้านร่างกายและสติปัญญาอย่างสูงสุด จำเป็น ต้องจัดควบคู่ไปกับการศึกษาที่ดี องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยหล่อหลอมให้คนมีศักยภาพสูงสุด คือ การศึกษาและสุขภาพ ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. 2542 : 8-9)

จากการประชุมของคณะผู้เชี่ยวชาญด้านส่งเสริมสุขภาพและสุขภาพขององค์การอนามัยโลก ที่ต้องการปรับเปลี่ยน โครงสร้างการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนเพื่อตอบสนองต่อการป้องกันปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนจากโรคไม่ติดต่อซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้น และเพื่อต้องการให้แต่ละประเทศหันมาทุ่มเทกับการพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็กควบคู่ไปกับการศึกษา องค์การอนามัยโลกภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงได้ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุม Inter country Consultation on Health Promoting School เมื่อต้นเดือนธันวาคม 2540 ณ กรุงเทพมหานคร ที่ประชุมได้เสนอแนวคิด หลักการ และแนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ทุกประเทศเห็นด้วยในแนวทางที่เสนอ ได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัยเป็นผู้รับผิดชอบ (กรมอนามัย. 2542 : 9)

การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ส่วนใหญ่ของประเทศ มีจุดมุ่งหมายเดียวกันกับกระทรวงสาธารณสุข คือ การพัฒนาคน ซึ่งมีภารกิจหลัก คือ การพัฒนาด้านสุขภาพพลานามัย จิตใจ และสติปัญญา การดำเนินงานที่ผ่านมา

แม้ทั้งสองหน่วยงานจะมีการทำงานร่วมกันอยู่บ้าง โดยการประสานงานในระดับปฏิบัติทำให้พัฒนาคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาได้ระดับหนึ่ง กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุขตระหนักว่า การศึกษาและการสาธารณสุขเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและเป็นปัจจัยหลักในการสร้างเสริมประชาชนคนไทยให้มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน สามารถแข่งขันในเวทีโลก ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ทั้งสองกระทรวงเชื่อมั่นว่า การประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของทั้งสองกระทรวงซึ่งรับผิดชอบในการพัฒนาคนโดยตรง จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ให้ความสมบูรณ์พร้อมทั้งกาย ใจและสติปัญญา ตลอดจนทักษะการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง โดยกำหนดคกกิจกรรมร่วมมือ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านส่งเสริมสุขภาพ
2. ด้านการควบคุมและป้องกันโรค
3. ด้านการรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพร่างกาย
4. ด้านความร่วมมือทางวิชาการ

โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงทั้งสอง เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2541 และเริ่มดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เมื่อปีการศึกษา 2541 เป็นต้นมา (ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ เขต 5. 2543 : 51)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 มีโรงเรียนในสังกัด 177 โรงเรียน มีความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้พัฒนา โดยเฉพาะในด้านคุณภาพผู้เรียนนั้น เรื่องสุขภาพอนามัยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนได้ตระหนักและให้ความสำคัญ โดยทุกโรงเรียนในสังกัดได้เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้จัดให้มีการประชุมอบรมสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและหาแนวทางที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มีการออกไปนิเทศติดตามและประเมินผลโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จัดให้มีการมอบรางวัลมาตรฐานโรงเรียน ส่งเสริมสุขภาพ สำหรับโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับทอง ระดับเงิน และระดับทองแดง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3. 2547 : 3)

จากความสำคัญของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 มีหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามองค์ประกอบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 10 ประการ เพื่อนำผลการวิจัย ไปเป็นแนวทาง

ในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ อันจะนำไปสู่ การสร้างเสริมประชาชนไทยให้มีคุณภาพ และเป็นการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานตาม โครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตาม โครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวม และรายด้าน

สมมติฐานการวิจัย

โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีระดับการดำเนินงานตาม โครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ แตกต่างกันทั้ง โดยรวมและรายด้าน

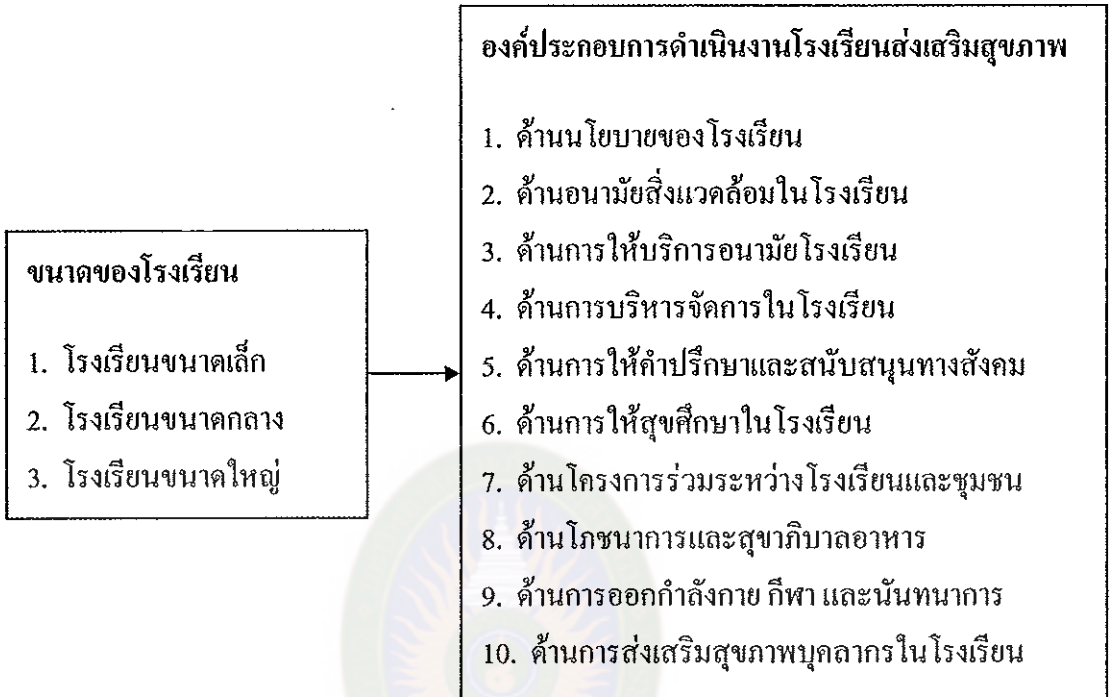
กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานตาม โครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามองค์ประกอบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 10 ประการ ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3. 2547 : 3)

1. ด้านนโยบายของโรงเรียน (School Policies)
2. ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (Healthy School Service)
3. ด้านการให้บริการอนามัยโรงเรียน (School Health Service)
4. ด้านการบริหารจัดการในโรงเรียน (School Management Practices)
5. ด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม (Counseling / Social Supports)
6. ด้านการให้สุขภาพศึกษาในโรงเรียน (School Health Education)
7. ด้านโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน (School / Community Project)
8. ด้านโภชนาการและสุขาภิบาลอาหาร (Nutrition / Food Safety)
9. ด้านการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ (Physical Exercise, Sports, Recreation)
10. ด้านการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน (Health Promotion for Staff)

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 177 โรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียนได้ดังนี้

1.1 โรงเรียนขนาดเล็ก	จำนวน 50 โรงเรียน
1.2 โรงเรียนขนาดกลาง	จำนวน 90 โรงเรียน
1.3 โรงเรียนขนาดใหญ่	จำนวน 37 โรงเรียน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 40) ได้โรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่าง 151 โรงเรียน เจาจะงให้ผู้บริหาร โรงเรียน หรือ ครูอนามัยโรงเรียนหรือครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกได้ดังนี้

2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก	จำนวน 44 โรงเรียน
2.2 โรงเรียนขนาดกลาง	จำนวน 73 โรงเรียน
2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่	จำนวน 34 โรงเรียน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 จำนวนเป็น

- 3.1.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
- 3.1.2 โรงเรียนขนาดกลาง
- 3.1.3 โรงเรียนขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม คือ สภาพการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ตามองค์ประกอบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 10 ประการ ดังนี้

- 3.2.1 ด้านนโยบายของโรงเรียน
- 3.2.2 ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
- 3.2.3 ด้านการให้บริการอนามัยโรงเรียน
- 3.2.4 ด้านการบริหารจัดการในโรงเรียน
- 3.2.5 ด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม
- 3.2.6 ด้านการให้สุขภาพศึกษาในโรงเรียน
- 3.2.7 ด้านโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน
- 3.2.8 ด้านโภชนาการและสุขภาพโภชนาการ
- 3.2.9 ด้านการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ
- 3.2.10 ด้านการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตั้งแต่ปีการศึกษา 2541-2543
2. สภาพ หมายถึง ลักษณะที่รับรู้ได้ถึงการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพ
3. ปัญหา หมายถึง สภาพที่ปรากฏ ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพ

4. ทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ของผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งแสดงออกได้ทางความคิดในการตอบแบบสอบถาม

5. ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ โรงเรียน หรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

6. ครูผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง ครูที่ได้รับการแต่งตั้งให้รับผิดชอบ ในงานส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

7. องค์กรประกอบโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง องค์กรประกอบ 10 ประการ ได้แก่

- 7.1 ด้านนโยบายของโรงเรียน
- 7.2 ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
- 7.3 ด้านการให้บริการอนามัยโรงเรียน
- 7.4 ด้านการบริหารจัดการในโรงเรียน
- 7.5 ด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม
- 7.6 ด้านการให้สุศึกษาในโรงเรียน
- 7.7 ด้านโครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน
- 7.8 ด้านโภชนาการและสุขภาพอาหาร
- 7.9 ด้านการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ
- 7.10 ด้านการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน

8. ด้านนโยบายของโรงเรียน หมายถึง แนวทางในการดำเนินการด้านสุขภาพอนามัย ของโรงเรียน

9. ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน และชุมชนที่มีผลกระทบต่อสุขภาพให้ถูกสุขลักษณะ

10. ด้านการให้บริการอนามัยโรงเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมบริการสุขภาพในโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากแพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

11. ด้านการบริหารจัดการในโรงเรียน หมายถึง การบริหารงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ งานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน

12. ด้านการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การให้คำปรึกษาแนะแนว เกี่ยวกับสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและปัญหาด้านการเขียนแก่นักเรียนและผู้ปกครอง

13. ด้านการให้สุขศึกษาในโรงเรียน หมายถึง การจัดประสบการณ์ด้านสุขภาพให้กับนักเรียน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อเรื่องสุขภาพและมีสุขลักษณะที่ดี

14. ด้านโครงการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน หมายถึง การติดต่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ประสานงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน

15. ด้านโภชนาการและสุขภาพอาหาร หมายถึง การจัดบริการอาหารกลางวัน และให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการ และการประกอบอาหารที่มีคุณค่า

16. ด้านการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ หมายถึง การจัดบริการให้นักเรียน ครู และชุมชน ได้ออกกำลังกาย มีสถานที่และอุปกรณ์ไว้ให้บริการ

17. ด้านการส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน หมายถึง การให้บริการด้านการตรวจสุขภาพประจำปีของบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรดูแลสุขภาพตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการวางแผน และการปฏิบัติงาน และเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนต่อไป